

YAŞAYAN ƏNƏNƏVİ SƏNƏT NÜMUNƏSİ: KEÇƏÇİLİK VƏ BİR USTA

AHMET AYTAÇ

Assist. Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Universiteti, Türkiyə.

E-mail: aaytac@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5424-4607>

Məqaləyə istinad:

Aytaç A. (2021). Yaşayan ənənəvi sənət nümunəsi: keçəçilik və bir usta. *Azərbaycan məktəbi*. № 1 (694), səh. 113-123

ANNOTASIYA

Ənənəvi el sənətləri içərisində keçəçiliyin tarixi çox qədimlərə söykənir. Türklərin keçə istehsalı tarixi Orta Asiyanın Miladdan əvvəlki dövrünə qədər gedib çatır. Müasir dövrdə texnologiyanın inkişafı və gündəlik həyat tərzinin dəyişməsiylə keçə istehsalı da azalmağa başlamışdır. Lakin keçənin ənənəvi üsullarla istehsalı azalsa da, bəzi ustalar onu yenidən istehsal edir, onu müxtəlif məqsədlər üçün istifadəyə yararlı məhsullara çevirirlər. Konya şəhərində yaşayan Cəlaləddin Bərbəroğlu ənənəvi keçəçilik sənətini davam etdirən və bu sahədə böyük nailiyyətlər əldə edən ustalardandır. Hazırda o, keçədən geyim, aksesuar və s. əşyalar hazırlayır və bu ənənəvi sənəti yenidən inkişaf etdirir. Məqələmizdə keçmişdə ənənəvi üsulla istehsal olunan keçənin müxtəlif funksional istifadə sahələrində yenidən istehsalı ilə bağlı nümunələrdən bəhs olunur. Məqələdə toxunulan başqa bir məqam da odur ki, yaddaşlardan silinməyə üz tutmuş bu sənət növünün gələcək nəsillərə ötürülməsi də mühüm məsələlərdən biridir, bu məqsədlə maddi sənət nümunəsi kimi keçənin orta məktəbdə müəyyən fənlərin proqramlarına əlavə olunması da yaxşı olardı. Sənətin təhsilə, keçəçiliyin əl qabiliyyətinə və kreativ düşüncəyə təsiri nəzərə alınsa onun təhsil prosesində yer almasının önəmi üzə çıxar.

Açar sözlər: Keçə, yun, rəng, ənənə, usta.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 05.04.2021

Qəbul edilib: 11.04.2021

AN EXAMPLE OF LIVING TRADITIONAL ARTS: FELT AND A CRAFTSMEN

AHMET AYTAC

Assist. Prof. Dr., Aydin Adnan Menderes University, Turkey.

aaytac@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5424-4607>

To cite this article:

Aytac A. (2021). An example of living traditional arts: felt and a craftsmen. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 694, Issue 1, pp. 113-123

Article history

Received: 05.04.2021

Accepted: 11.04.2021

ABSTRACT

The historical roots of felt is based on quite old in traditional craft. The Turks has production in this area dating back to the Central Asia of before Christ. Today the production of felt is decreased due to emerging technologies and changing lifestyles. However, some of the masters began to reproduce declining production of traditional felt. Felt became the products that have functional usage area. Celalettin Berberoglu is a good example in this regard who continuing efforts in the production of traditional felt and lives in Konya. He produces felt areas like clothes, accesories etc. It is important to pass on this forgotten traditional art to future generations. It should be added to the curriculum in schools as a forgotten material culture element. In this study will be focus on examples of reproduction in different functional areas of felt which produced for traditional ground cloth purposes in the past.

Keywords: Felt, wool, color, traditional, craftsmen.

YAŞAYAN GELENEKSEL SANATLARA BİR ÖRNEK: KEÇECİLİK VE BİR USTA

AHMET AYTAÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye.

E-mail: aaytac@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5424-4607>

Makaleden alıntı:

Aytaç A. (2021). Yaşayan geleneksel sanatlara bir örnek: keçecilik ve bir usta. *Azərbaycan məktəbi*. № 1 (694), səh. 113-123

ÖZET

Geleneksel el sanatları içerisinde keçeciliğin tarihi kökleri oldukça eskiye dayanır. Türklerin bu alanda Milattan önceki Orta Asya dönemlerine kadar uzanan üretimleri vardır. Günümüzde gelişen teknoloji ve değişen yaşam biçimleri nedeniyle keçe üretimi azalmıştır. Ancak üretimi azalan geleneksel keçeyi bazı ustalar yeniden üretmeye başlamışlardır. Keçe fonksiyonel kullanım alanı olan ürünlere dönüşmüştür. Geleneksel keçe üretimini özveriyle devam ettiren, Konya ilinde yaşayan Celalettin Berberoğlu bu konuda iyi bir örnek oluşturmaktadır. Kendisi elbise, aksesuar vb. alanlarda keçe üretmektedir. Unutulan bu geleneksel sanatın gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir, bu amaç doğrultusunda maddi kültür ögesi olarak keçe okullardaki müfredata da eklenmelidir. Sanatın eğitime olan eşsiz katkıları göz önünde bulundurularak keçecilik el becerisi ve özgün düşünmeye katkısı vesilesiyle eğitim sürecinin bir parçası haline getirilmesinde fayda vardır. Çalışmamızda geçmişte geleneksel yaygın amaçlı olarak üretilmiş olan keçenin farklı fonksiyonel kullanım alanlarında yeniden üretimi ile ilgili örnekler üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Keçe, yün, renk, geleneksel, usta.

Makale Tarihiçesi

Gönderim tarihi: 05.04.2021

Kabul tarihi: 11.04.2021

GİRİŞ

İnsanoğlu tarih boyunca estetik değer yargılarını üretimlerine yansıtmıştır. Kullandığı tüm eşyalara şekil, form, biçim verirken renk ve desenlerle de süslemiştir. Geçmiş ile gelecek arasındaki kültürel gelişimin belirleyicisi olan ve sosyal, ekonomik hayatı gözler önüne seren kaynakların başında gelen el sanatları çeşitliliği ile de geniş bir yelpazeye sahiptir. Geçmiş ile günümüze köprü olan ve farklı fonksiyonel kullanım alanlarıyla hala yaşatılmaya çalışılan keçe, dokunmamış kumaşlar grubunda yer alan bir el sanatı ürünüdür.

“Keçe, bir yaygı üzerine döşenen taranmış yünlerin rulo yapılarak üstüne sabunlu sıcak su dökülüp dövülmesiyle elde edilen dokusuz bir tekstil ürünü”dür (Ergür, 2002:267). Asangazieva ise keçenin teknik tanımını şu şekilde yapmıştır: “Keçe, protein bazlı doğal elyafın su, sabun ve basınç uygulaması ile kilitlenip çekme yapmak suretiyle kenetlenmesinden oluşmasıdır” (Asangazieva, 2006:15).

“Tepme keçenin kırsal alanda tarımla uğraşılmayan boş zamanların değerlendirilmesinde, iş gücünü harekete geçiren ve elde edilen ürünle tüketicilerin ihtiyacını karşılayan veya pazarlanmasıyla gelir sağlayan ve de ekonomiye katkı oluşturan bir el sanatı özelliği de taşımaktadır” (Gürtanın ve Kaya, 1978).

Fotoğraf: 1

Birinci Pazırık kurganından çıkarılan eyer örtüsü

Keçe sözcüğüne ve kullanımına ait bilinen en eski yazılı belge olan Homeros’un İlyada adlı eserinde, “Eyi denenmiş ve deriden kenarlarla çevrelenmiş bir başlık onun şakaklarını taçlandırdı, içi yumuşak yünlü idi, dibine keçe döşenmişti” (Dölen, 1992: 369), sözü Anadolu’da keçenin erken dönemlerde bilindiği kanısını kuvvetlendirmektedir.

Keçe, daha çok Batı Türkleri ile Oğuzlar arasında gelişmiş ve yayılmıştır. Kaşgarlı Mahmud, keçe sözünden bahsederken, ‘Oğuzcadır’ ifadesini kullanmıştır (Ögel, 1985: 177). Kaşgarlı Mahmud, keçe ile yere serilen, halı veya kilim gibi şeyleri birbirinden kesin olarak ayırmıştır. Ona göre ‘kid-hiz’, ‘keçe’, ‘kiviz’, ‘kiwiz’ ise, ‘halı ve kilim gibi yere serilen şeylerin’ umumi adı anlamına gelmektedir. Türklerde keçe, halı ve kilimden, açık olarak ayrılmaktadır (Ögel, 1985: 149-151).

“Orta Asya Türklerinde, özellikle kırsal kesimlerde, gerek yaygı gerekse duvar örtüsü olarak renkli keçelerin bol miktarda kullanılması, Kaşgarlı dönemindeki geleneğin ve yaşayışın uzantısı olarak değerlendirilmektedir” (Genç, 1997:135). “Orta Asya’da Türklerin yaylak-kışlak yaşamlarında önemli bir yer tutmuş olan bu dönemlere ait keçelerde çok renkli bezemeler, süsleme unsuru olarak kullanılmıştır” (Onuk, Akpınarlı, Ortaç, Alp, 1998: 34).

Keçenin ilk örnekleri, M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenen, Pazırık ve Noin-Ula kurganlarında yapılan kazılarda bulunan eserler arasında görülmektedir (Seyirci ve Topbaş, 1984:2). 1947 ve 1948 yıllarında Sergey Ivanoviç Rudenko’nun açtığı Pazırık kurganlarındaki kalıntılarda bulunan ve Leningrad Hermitage Müzesi’nde muhafaza edilen, renk renk keçe ve derilerle süslü eyer örtülerinde İskit sanatı izleri görülmektedir (Başkan, 2002:110; Aslanapa, 1972:1; Diyarbekirli, 1969:156-162). (Fotoğraf: 1).

Moğolistan, Kırgızistan ve Türkiye’de, keçe yapımının uzun ve köklü bir tarihinin olduğu kabul edilmektedir. Türklerin kullandığı çadırların üzeri aşamalar halinde keçelerle örtülmektedir. Çadırın kapı kısmında, bir keçe ya da halı ile kapatılmış bir giriş yeri bulunmakta, zemin, nakışlı keçe ve küçük halılarla kaplandığı bilinmektedir” (Çoruhlu, 2002:66; White, 2002:66).

“Selçuklu Türkleri yolu ile Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen keçeciliğin merkezi Konya’dır (Önder, 1959:2231). XIX. yüzyıl sonundan XX. yüzyıl başında bir grup dival işi ile süslenmiş seccade ile Konya Mevlana Müzesi’ndeki keçe seccade ve Konya Ereğli Bekdik’te gri beyaz renkte ebru tekniğiyle yapılmış keçe çadır tepeliği ilginç örnekler arasındadır” (Barışta, 2001:161). (Fotoğraf: 2).

Böyle tarihi önemi olan kadim kültür ürünleri günümüzde artık bilinmemekte ve kullanılmamaktadır. Gelecek kuşaklar kadim kültür ürünlerini tanımamaktadır. Halı, kilim, keçe gibi geleneksel sanatlar varlığını sürdürmek ve değerinin anlaşılması adına ilk ve orta mektep müfredatlarına da mutlaka görsel sanatlar dersi kapsamında yerleştirilmelidir.

Geleneksel keçe sanatını günümüze uygun fonksiyonel kullanım alanı olan ürünlere çeviren ustalara bir örnek olarak bu makaleye konu edilen Celaledin Berbeoğlu gibi ustalar maddi kültürün devamlılığını sağlamaktadırlar.

Keçe gibi maddi kültür ürünlerinin sanat eğitiminde de mutlaka ele alınmasının faydaları vardır. Sanat eğitiminin çocukların gelişimine katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. İyi bir sanat eğitimi, hızla değişen ve gelişen çağın şartlarına göre kendini yenileyen bir müfredat (öğretim) programı ile gerçekleştirilebilir. Çocuğun gelişiminde sayısal ve sosyal bilimler eğitimi kadar sanat eğitimi de önemlidir. Hangi mesleğe yönelirse yönelsin, amacına uygun sanat eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve yaşadığı topluma katkıları daha fazla olacaktır. Geleneksel sanatlarımızdan olan keçenin dinlendirici ve zevkli bir iş olması bakımından da eğitim müfredatlarında yer almasında fayda vardır.

GELENEKSEL KEÇE ÜRETİM TEKNİKLERİ ve ÖZELLİKLERİ

Geleneksel keçe üretimi yoğun emek ve sabır gerektirmekte ve her aşamasında çeşitli araç-gereçlerden yararlanılmaktadır. Bu aşamalarda gerek kullanılan araç gereçler, gerekse boyama işlemleri, desenlendirme ve pişirme süreçleri önem arz eder.

Fotoğraf: 2

Keçe üzerine süzeni işlenmiş, XIX. yüzyıla tarihlenen bir seccade

Keçe İmalatında Kullanılan Araçlar

Genel olarak; yay, tokmak, kalıp, kalıpleş, makas, sepki, hasır sırığı, halat, süpürge, makas, su kabı, terazi, boya kazanı ve ocağa ihtiyaç vardır.

Tepme keçecilik sanatında yakın zamana kadar basit el araçları kullanılmıştır. Teknolojik gelişmelerin tepme keçecilik alanına getirdiği yenilik, hallaç makineleri ile keçe tepme makineleri olmuştur (Ergenekon, 1999: 55).

Günümüzde tepme keçe atölyelerinde kullanılan araçlar olarak askı, terazi, tokmak, yay, boya kazanı, ocak, buhar kazanı, kalıp, kalıpleş, kalıpleş, kalıpleş, kalıp ipi, makas, sepki, çubuk, su kabı, süpürge, tarak makineleri, tepme ve pişirme makineleri sayılabilir (Fotoğraf: 3-4-5).

Keçe Yapımında Hazırlık İşlemleri

Keçe üretiminde yünün kırkım zamanı önemlidir. Haziran-Temmuz ayında kırılan kuzunun

Fotoğraf: 3-4-5

Kalıp kalıpedş ve sepki (A. Aytaç arşivi)

ilk kırkım yünü, birinci kalite keçe için uygun yündür. Keçe üretimine başlamadan önce yünler yıkanmakta, pislik ve pıtraklardan ayklanmaktadır. Keçe üretimi için gerekli olan yünler tartılmakta, ardından ditme işlemi yapılarak, yünler serbest hale getirilmektedir. Daha sonra hallaç yayı ile 'atma' yapılmaktadır. Günümüzde bu işlemler makine aracılığı ile gerçekleştirilmektedir.

Tekstilde önemli bir yeri olan boyar maddeler doğal ve sentetik olmak üzere iki gruba ayrılır. 19. yüzyılın sonlarına doğru kullanımı artmaya başlayan sentetik boyar maddeler; kolay temin ve uygulama özelliklerine sahip olmalarından dolayı doğal boyaların gelişimini olumsuz yönde etkilenmiş ve giderek yaygınlaşmıştır.

Keçe için renklendirme işlemi genellikle atölye ortamında yapılmaktadır. Boyanın hazırlanmasında kullanılan boyar maddenin, su ve mordanın miktarı keçe ustalarının tecrübelerine göre belirlenmekte, mordan olarak ise sirke veya tuz kullanılmaktadır.

Renklendirme işlemi lif halinde veya üretiminden sonra yani kumaş durumunda yapılmaktadır.

Lif halinde renklendirme yünün kalitesini ve rengine göre ayrılmasından sonra uygulanan bir yöntemdir. Sentetik boyar maddelerle renklendirilen yün lifleri hallaç makinesinden geçirilerek serbest hale getirilmekte ve daha sonra demetler halinde alınarak bezemede kullanılmaktadır.

Keçe desenlendirme teknikleri klasik olarak; yapım sırasında desen oluşturma, aplike tekniği, işleme tekniği ve kuru elyaf şeklinde olarak dört grupta ele alınabilir (Fotoğraf: 6). Yapım sırasında desen oluşturma; desenli keçe yapımında geçmişten günümüze desen oluşturmada bu yöntem

sıklıkla kullanılmıştır.

Aplike tekniği ile desenlendirme de ise model, motiflerin belirli kompozisyon düzeni içinde zemine tutturulması ile gerçekleştirilmektedir. Aplike yapılacak motif, asıl kumaş üzerine belirlenen ölçülere bağlı kalarak teyelle tutturulur. Daha sonra motife ve kullanılan kumaşlara uygun renkte iplikle dikilerek sabitlenir. Aplike tekniği geçmişten günümüze Anadolu'da çok kullanılan bir tekniktir (Çeliker, 2011:48).

Kuru elyaf ile desenlendirme tekniğinde ise desen, keçe üzerine uygulanmak istenen kompozisyon için renklendirilmiş elyafların, motiflerin formuna göre şekillendirilmesi ile oluşturulur.

Tepme keçe ürünler genellikle desenli veya desensiz olarak üretilmektedir. Tepme keçe yaygınlarda kullanılan bezemelerde zanaat tarafına uyan bir anlayışla genellikle geometrik süslemenin ağırlıklı olduğu bunun yanı sıra bitkisel, figürlü ve nesneli bezemelerinde kullanıldığı görülmektedir.

Üretim işlemleri

Tepme işlemi, ayakla yuvarlanıp tepilerek veya keçe tepme makinelerinde dövülerek gerçekleştirilmektedir. Yakın tarihe kadar el ve ayak yardımı ile tepilen keçeler, teknolojinin yardımıyla makinelerde tepilerek insan gücü kullanımını en aza indirerek kısa sürede daha fazla üretim yapılmasını sağlamaktadır. Tepme işlemi makinede yaklaşık 40-45 dakika kadar sürmektedir. İlk tepmeden sonra rulo açılıp kenarları elle düzeltilmekte, yani, "çatki" işlemi yapılmaktadır (Ergenekon, 1999: 71).

İkinci tepme işlemine başlarken hazırlanan ılık sabunlu su, süpürge yardımıyla sepeleyerek keçenin nemli ortam kazanması sağlanır. İlk tepme işleminde olduğu gibi tekrar sarılıp bağlanan keçe, 40-45 dakika tekrar tepilir. Böylelikle, keçe kısmen oluşturulur buna ham keçe denir. Keçeleşmenin istenilen düzeye getirilmesi için pişirilmesi gerekmektedir. Pişirme işlemi yedi aşamada gerçekleştirilir. Birinci aşama ayakta ovma, ikinci aşama oturarak ovma, üçüncü aşama karıştırma, dördüncü aşama kazıklama, beşinci aşama dizleme, altıncı aşama tığlama, yedinci ve son aşama ise dikme işlemidir (Seyirci ve Topbaş, 1999: 589).

Keçenin yapımı sırasında, sıcak su ile pişirilerek dövülmesi işlemi için bazı hamamlarda keçelik adı verilen özel bir mekân vardı. Selçuklulardan itibaren Anadolu'da kimi hamamların bir bölümü 'keçelik' olarak ayrılmıştı. Konya'da Sahip-Ata Hamamı'nda böyle bir keçelik halen vardır.

Pişirme işlemi, yünlerin daha iyi keçeleşmesi için, hamamda, atölyede veya pişirme makinesinde 50-80 derece sıcaklıkta sabunlu su ile yapılmaktadır. Pişirilecek ürünün ağırlığına bağlı olarak, hamamda pişirmede yünün %3'ü, atölyede pişirmede ise yünün %10'u kadar sabun miktarına ihtiyaç duyulmaktadır. Pişirme işleminde, keçeler üzerine sabunlu veya sabunsuz su serpidikten sonra dürülerek, el ayasıyla öne çekilip ileri itilerek, bilekten dirseğe kadar olan kısımla dövülmektedir (Yazıcıoğlu, 1997: 304-305).

Hamamda veya atölye ortamında pişirilen keçe ürünlerini, sabunlu sudan arındırmak için bol su ile çiğnemek suretiyle yıkamak gerekmektedir. Sabunlu sudan arınan keçeler, 12 saat kadar hamamda veya atölyede dik konumda bekletilir. Suyu süzülükten sonra, tokaçla düzeltilerek (perdahlama), güneşte veya gölgede kurumaya bırakılır (Ergenekon, 1999: 75).

Günümüzde yaygın kullanım alanı olan keçenin yapımında geleneksel yöntemler yanında, yeni elyaflara iğneleme yöntemi uygulanarak keçe yüzeyler oluşturulmaktadır.

Eğitimde Sanat Eğitiminin Etkisi

Önemli bir iletişim aracı olarak görülen sanat bir milletin, ırkın ayrılmaz parçası, onu en iyi

Fotoğraf: 6

Desen hazırlama

ifade eden anlatım şeklidir. Bu açıdan Türk kültür geleneklerinin yaşatılması, keçecilik gibi unutulmaya yüz tutmuş sanat incilerinin kuşaktan kuşağa aktarılması amacıyla bu tür sanat dallarının okul eğitiminde yer alabilmesi elzemdir. Çünkü eğitim alanı ne olursa olsun sanatın bireyin yetişme sürecinde eşsiz bir etkisi vardır. Dil, hesap, fen bilimleri gibi derslerden ziyade ferdin hayata hazırlanması açısından ait olduğu toplumun sanatsal değerlerini benimsemesi eşsiz bir deneyimdir. Özgün buluşlara yönelme, gözlem yapma yetisini geliştirme, pratik çözüm üretme becerisini pekiştirme açısından sanat eğitiminin eğitim sürecine dahil edilmesi hayati derecede önem taşımaktadır. Tüm bunların yanı sıra kendine ait olanı öğrenmek, kendini tanımak, geçmişine yönelirken yeniye katkıda bulunmaya fırsat bulabilmek de önem taşıdığından keçecilik dersleri, bu meslek dalıyla ilgili eğitim müfredatına eklenecek bütün bilgiler Türk geleneksel sanatına katkıda bulunurken öğrencilerin milli ruhunu destekleyecektir.

Celeddin Berberoğlu atölyesi

Keçe sanatına bir başka soluk getiren, keçeye yeni bir bakış açısıyla yaklaşarak özgün çalışmalar ortaya koymaya çalışan ustalar, sanatın geleceği konusunda umut oluşturmaktadır. Keçeden hem geleneksel hem de çağdaş formlarda ürünler elde eden zanaatkar ve tasarımcılarımız, sadece Türkiye'de değil tüm dünya ülkelerinde bu sanatın tanınması için çaba göstermekte ve çok önemli işlere imza atmaktadırlar.

Fotoğraf: 7

Celalettin Berberoğlu

Konya'da keçeye hayat vermeye çalışan Celalettin Berberoğlu (Fotoğraf: 7) keçeden hediyelik ve turistik eşyalar yapmaya başlamış ve bu durum zamanla bir sektör halini almıştır. Bugün atölyesinde keçeden yapılan birçok hediyelik veya turistik eşya bulunmaktadır.

1967 yılında Konya'da doğan Celalettin Berberoğlu ilköğretimi tamamladıktan sonra uzun yıllar babasının yanında 'hallaçlık' yapmıştır. On yaşında iken semazen olan eniştesi Tahir Küçük vesilesi ile günümüzde Kültür Bakanlığı Türk Tasavvuf Musikisi ve Sema Topluluğu'nun postnişini olan üstat Mustafa Holat ile tanışmış ve uzun yıllar üstat HOLAT'tan sema dersleri almıştır. Bakanlık ve özel gruplarla yurtdışında 40'a yakın ülkede sema meşk etmiştir (Aytaç, 2011:121).

Baba ve dede mesleği olan keçecilik ve hallaçlıktan dolayı yün materyalini iyi tanınması, sema meşki ile ilgili olmasından dolayı da semazen sikkesi yapmak üzere 1993'lü yıllarda keçe çalışmalarına başlamıştır.

Celalettin Berberoğlu atölyesinde üretilen keçeler

Giyime Yönelik ürünler

Şapka. Atölyede özellikle hanımlara yönelik farklı formlarda keçe şapkalar üretilmektedir. Şapkalar desensiz ve tek renk olduğu gibi desenli de olabilmektedir. Ayrıca Mevlevilere özgü keçeden mamul bir tür başlık olan sikke ve yine bir Mevlevi başlığı olan serpuş da sipariş doğrultusunda imal edilmektedir (Fotoğraf: 8-11).

Yelek-Ceket. Gerek erkek, gerekse kadınlar için farklı formlarda desenli ya da desensiz yelekler üretilmektedir. Yelekler sadece keçe malzemeden oluşabildiği gibi çeşitli kumaşlarla bütünleştirilerek de yapılmaktadır (Fotoğraf: 12-13).

Elbise. Değişik formlarda sade keçeden ya da kumaşla keçenin bütünleştirilmesiyle kadın elbiseleri yapılmaktadır (Fotoğraf: 14-15).

Şal. Kadınlara özgü şallar sade keçeden veya kumaş ve keçe karışımı olarak üretilmektedir. Şal için bazen desenli bir kumaş, bazen ise düz bir zemin üzerine desenlendirme yöntemi tercih edilmektedir.

Dekorasyona Yönelik Ürünler

Çiçekler. Yekpare keçeden yapıldığı gibi, farklı renklerde plaka halinde üretilen keçelerden kesilerek ya da aplike yöntemiyle çiçekler yapılmaktadır (Fotoğraf: 16).

Magnet vb hediyelikler. Çeşitli formlarda magnet ya da hediyelik ürünler de yapılmaktadır (Fotoğraf: 17).

Pano ve tablolar. Zanaat boyutundan çıkarak biraz daha sanatsal üretilimlere de yer verilmektedir. Ustanın kendi tasarımı ya da kopya yöntemiyle seçilen kompozisyonlar tablo olarak keçeden üretilmektedir (Fotoğraf: 18-19).

Fotoğraf: 8-9-10-11

Şapka örnekleri ve Mevlevi başlıkları (A. Aytaç arşivi).

Fotoğraf: 12-13

Solda safi keçeden, sağda ise kumaş ile bütünleştirilmiş yelek

Fotoğraf: 17

Keçeden semazen bibloları

Fotoğraf: 14-15

Geniş açık yakalı pelerin tarzı ve yanları açık kadın elbiseleri

Fotoğraf: 16

Plaka keçeden kesilerek yapılan dekoratif çiçekler

Fotoğraf: 18-19

Panolar

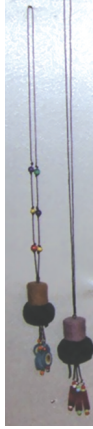
Nazarlıklar. Değişik formlarda nazarlık tarzı üretimler de yapılmaktadır.

Takı, Aksesuar türü Ürünler

Kolye, küpe ve kadın aksesuarları. Kadınlara yönelik keçe kolye, küpe gibi aksesuarlar da keçe

ve metal ya da iplik gibi diğer materyallerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır (Fotoğraf: 20-21-22).

Çanta-cüzdan. Desenli ya da desensiz üretilen keçe plakalardan çeşitli formlarda çanta, cüzdan gibi ürünler de yapılmaktadır (Fotoğraf: 23).

Fotoğraf: 20-21-22

Küpe, kolye ve çeşitli aksesuarlar (A. Aytaç arşivi)

Fotoğraf: 23

Çantalar

SONUÇ

Tepme keçenin ana hammaddesi yündür. Türkiye ise hayvancılıkta ve de özellikle koyun türü hayvan besiciliğinde dünyada önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla yün üretimi anlamında ve yünlü tekstil sanayinin hammadde ihtiyacının karşılanması bakımından yeterli kaynağa sahip

olan ülkemizde keçeciliğe yeniden işlev kazandırılması önemlidir.

Orta Asya'dan günümüze gelen keçecilik, kültürün bir ürünü olarak, Anadolu'da bir ata sanatı olarak tepme keçe atölyelerinde kısmen yaşatılmaya devam etmektedir. Tarihi bir geçmişi de olan keçe sanatı, günümüzde birçok alanda kullanılarak yeniden canlanmaya başlamıştır.

Bu araştırmada incelenen Celalettin Berberoğlu atölyesinde keçeden üretilen farklı fonksiyonel kullanım alanı olan ürünlerin üç ana başlık altında toplanmıştır. Ustanın üretimlerinin ekseriyetle giyim ve aksesuar ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Ustanın keçe bezeme tasarımlarını bazen kendince özgün üretimlerle yaptığı bazen de kopya yöntemiyle oluşturduğu anlaşılmıştır.

Keçe sanatına soluk getiren, keçeye yeni bir bakış açısıyla bakarak özgün çalışmalar ortaya koyan Türk tasarımcılarının varlığı da, sanatın geleceği konusunda büyük umutlar yaratmaktadır. Keçeden, hem geleneksel hem de çağdaş formlarda ürünler elde eden zanaatkârlara örnek durumunda olan Celalettin Berberoğlu sadece Türkiye'de değil tüm dünya ülkelerinde bu sanatın tanınması için çaba göstermekte ve çok önemli işlere imza atmaktadır.

Türkiye keçecilik bakımından hammadde durumunda olan yün açısından zengin hayvancılık potansiyeline sahip bir ülke olmasına rağmen, bu sanat dalında üretim, sınırlı kullanım alanından dolayı azalmaktadır. Celalettin Berberoğlu gibi

az sayıdaki usta fonksiyonel kullanım alanı olan ürünler üreterek bu geleneksel sanatı yaşatmaya çalışmaktadırlar.

Kadim Türk kültürünün bir ögesi olan keçeciliğin hem bir kültür ürünü olması hem de geleneksel sanatla alakalı olması bakımından önemi vardır. Günümüzde az sayıdaki usta tarafından icra edilen bu geleneksel sanatın gelecek kuşaklar tarafından da öğrenilmesi ve tatbiki için ilk, orta ve lise düzeyindeki okullarda okutulan hayat bilgisi, sanat eğitimi gibi derslerin müfredatına da eklenmesinde mutlak fayda vardır.

Kaynakça

- 1 Asangazieva. J. (2006). "Kırgız Kültüründe Keçe Sanatı ve Keçe Yapanların Eğitim Durumları". (G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- 2 Aslanapa. O. (1972). Türk Sanatı I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- 3 Aytaç. A. (2011). "Konyalı Keçe Ustası Celaledin Berberoğlu". Uluslararası Geleneksel El Sanatı Ustaları Sempozyumu. Ankara: 115-129.
- 4 Barışta. Ö. (2001). Türk El Sanatları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- 5 Başkan. S. (2002). Eski Türklerde Sanat. Ankara.
- 6 Çeliker. D., (2011). "Göller Bölgesinde Yorgancılık Sanatı". (Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta.
- 7 Çoruhlu. Y.(2002). Hun Sanatı. Türkler Ansiklopedisi. Yeni Türkiye Yayınları.
- 8 Diyarbakirli, N. (1969). Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri. İstanbul.
- 9 Dölen. E. (1992). Tekstil Tarihi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları.
- 10 Ergenekon. Başar, C. (1999). Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik ve Kullanım Özellikleri. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayın No: 2331.
- 11 Ergür. A. (2002). Tekstil Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayın Evi.
- 12 Genç. R. (1997). Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Dokuma ve Yayı İşleri. Türk Soylu Halkların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri. Kayseri: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- 13 Gürtanın. N. ve Kaya. F., Tepme Keçeler Üzerinde Kimi Fiziksel ve Kimi Kimyasal Araştırmalar. Ankara. Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği Yayını.
- 14 <http://www.hermitagemuseum.org> (Erişim tarihi 21.10.2019/21.45)
- 15 Ögel. B. (1985). Türk Kültür Tarihine Giriş: Türklerde Ev Kültürü. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- 16 Önder. M. (1959). Konya'da Keçecilik, Türk Folklor Araştırmaları Halk Sanatlar. Halk Bilgisi Dergisi. İstanbul: Yıl: 11, Cilt: 6.
- 17 Onuk. T., Akpınarlı. F., Ortaç. S. Alp. Özlem. (1998). Tarsus El Sanatları Dokumacılık, Örucülük, İşlemecilik. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 2087.
- 18 Seyirci. M. ve Topbaş. A. (1984). "Edebiyatımızda Keçe", Halk Kültüründe Derleme ve Araştırma, İstanbul.
- 19 Seyirci. M. ve Topbaş. A. (1999). Anadolu'da Keçecilik. Erdem Halı Özel Sayısı-3.
- 20 White, C. (2007). Uniquely Felt. Dozens of Techniques From Fulling and Shaping To Yayınları.
- 21 Yazıcıoğlu. Y. Türk El Dokusu Yün Halı İplikleri ile F. Alman Makine Halısı Yün Halı İpliklerinin Bazı Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma, Ankara, A. Ü. Ziraat Fak. Yayınları No: 1007.